

פעמונים אורחים

לימוד לליל שבועות

שולחן החג ערוך ומוכן,
ריחות המטעמים מציפים את כל הבית
הכנו לכם מנה מכובדת נוספת להגיש לשולחן.

שאלות לחשיבה ושיח משותף סביב שולחן החג מותאמות לפי גיל
חסר קצת תיבול? הוסיפו מהמקורות שלמטה והשיח בשולחן יהיה ערב לחיד!

שיח על חסד (לשיח עם ילדים, בגילאי גן-ה')

- 🔔 מה זה חסד?
- 🔔 איך ולמי אפשר לעשות חסד?
- 🔔 מה היה החסד הגדול של רות לנעמי? ומה היה החסד הגדול של בעז לרות?
- 🔔 שאלת חשיבה - איך אתם יכולים לעשות חסד? איפה ולמי?

על חסד בהקשר חברתי (לשיח עם נוער)

- 🔔 על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, מה כל כך משמעותי בחסד שהוא אחד משלושת עמודי היסוד של העולם?
- 🔔 האם יש קשר בין תורה - עבודה - חסד, או שכל אחד בפני עצמו?
- 🔔 מה הם חמשת מתנות עניים? איזה מהם מוזכרות במגילת רות?
- 🔔 מה ניתן ללמוד מההנחיה של בעז לנעמי לאפשר לרות ללקוט גם מה שלא בגדר מתנות עניים?
- 🔔 איזו מצווה בתורה מוזכרת הכי הרבה פעמים? (אהבת הגר, 36 פעמים)
- 🔔 מדוע התורה חוזרת על כך כל כך הרבה פעמים?
- 🔔 האם המצוות הזו בגדר חסד? אם כן, מה המשמעות של החסד הזה?
- 🔔 מה הקשר בין המצווה הזו להנחיה של בעז לנעמי לגבי רות.
- 🔔 שאלת חשיבה - איפה אתם יכולים לעשות חסד עם אנשים שהם באותו עקרון של גרים? (לא גרים ממש)

רבי יוסי אומר, שכן רע. רבי שמעון אומר, הלווה ואינו משלם. אחד הלווה מן האדם, כלוה מן המקום לה ברוך הוא, שנאמר (תהילים לז, כא) לווה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן. רבי אלעזר אומר, לב רע. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם."

רבי שמעון אומר לנו שדרך טובה היא משרואה את הנולד ודרך רעה היא הלווה ואינו משלם. למה הכוונה? דרך טובה היא כשאדם חי מתוך מחשבה על העתיד, מתבונן על מה שיש לו בהווה ומה הוא עוד צריך, בונה סדרי עדיפויות. אדם יכול לגרום לעצמו להיות עשיר ששמח בחלקו. כיצד? נניח שיש לאדם סכום מסוים והוא שומר אותו כדי לרכוש משהו שהוא מאוד רוצה בהמשך, אפילו אם יצטרך לחסוך עוד. המשמעות היא שכרגע הוא לא ישתמש בכסף לדברים אחרים. כך אדם רואה את הנולד, שמח במה שיש לו ולכן גם מרגיש עשיר. כי יש לו והוא בוחר מה לעשות עם הכסף לפי סדרי העדיפויות שלו. לגורמים כמו לחץ חברתי ומשפיענים, יש הרבה פחות השפעה כשיש תכנון, כשרואים את הנולד ומקבלים החלטה על סמך בחירה אישית. כך אדם משאיר את הכוח אצלו. כשיש לי כוח להחליט ולבחור זה משפיע על חיי, לא רק על כסף והתנהלות איתו, ולכן רבי שמעון אומר שזו הדרך הטובה לנהוג בה.

לעומת זאת, הדרך הרעה היא 'לווה ואינו משלם'. מה הקשר? כל שאר התנאים אמרו דבר והיפוכו - לב טוב/לב רע, שכן טוב/שכן רע וכו'. ר' שמעון בחוכמתו הגדולה ובהבנת המציאות וההתנהגות של האנשים אומר שלקיימת הלוואות זה דבר נפוץ ומקובל. גם היום אנשים רבים לוקחים הלוואה, מבלי לבדוק האם באמת צריכים לקחת את ההלוואה, לא בודקים אם הם יכולים להחזיר את ההלוואה או מה תהיה הריבית עליה, ז"א כמה ישלם על לקיחת ההלוואה. השאלה אם זו התנהלות נבונה. האם לקחת הלוואה זה דבר טוב? אם יש כסף קונים ואם לא אז לא קונים לא? יש מצבים בהם לקיחת הלוואה יכולה להיות גם דבר טוב, כדי להתקדם. למשל, כל מי שעושה עסקים חייב לקחת הלוואות, בתחילת הדרך, כדי להקים את העסק או כדי להרחיב את העסק. לפעמים כדי לגשר על הפער בין הרצוי למצוי יש צורך בהלוואה. ר' שמעון לא אומר לא לקחת הלוואות. יחד עם זאת, הוא אומר שאדם שלוקח הלוואה ולא בודק שהיא תקדם אותו הוא לא רואה את הנולד. אם לאדם אין כסף והוא לוקח כסף ממישהו אחר, בידיעה שאין לו דרך להחזיר את ההלוואה, זו מידה רעה מאוד. התנהלות כזו מראה ששיקול הדעת לא נכון. זה הזמן לתפוס את עצמנו ולעשות שינוי. בהתנהלות האישית, אם אנחנו רוצים מותגים ואין לנו כסף, ללוות מחברים זה לא הפתרון. נעבוד, נחסוך ונקנה.

כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן "אשריך וטוב לך".
אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. (אבות ד ר)

בן אדם מלך:

איזהו חכם? הלומד מכל אדם, שנאמר "מִכָּל מְלַמְדֵי הַשִּׁבְלֹתַי כִּי עֲדֹתַיִךְ שִׁיחָה לִּי".
איזהו גיבור? הכובש את יצרו, שנאמר "טוֹב אֶרֶב אַפַּיִם מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלִּכְד עִיר".
איזהו עשיר? השמח בחלקו, שנאמר "יִגִּיעַ כִּפְיֶךָ כִּי תֹאכַל אֶשְׁרִיָּה וְטוֹב לָךְ".
אֶשְׁרִיָּה, בעולם הזה. וְטוֹב לָךְ, לעולם הבא.
איזהו מכובד? המכבד את הבריות, שנאמר "כִּי מִכְבְּדֵי אֲכַבֵּד וּבְזֵי יִקְלָו".
(אבות ד א)
טוֹב־אִישׁ חוֹזֵן וּמְלִיָּה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט (תהלים פרק קיב פסוק ה)

על חסד בהקשר חברתי (לשיח עם נוער)

דרש ר' שמלאי על המושג חסד: תורה - תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים - דכתיב: "ויעש ה' א-לוהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם", וסופה גמילות חסדים - דכתיב: "ויקבץ אותו בגיא". (סוטה יד ע"א)

היוצא מן הדברים, שגמילות חסד אינה רק עזרה כספית או חומרית לאדם. גמילות חסדים היא היכולת לרדת לעומק מצוקותיו ולנסות לחלץ אותו מהן, בלי להתחשב בגורמים שהביאו את האדם למצוקתו, בהעלמת עין מאשמתו ובהתעלמות גמורה מכבודו של גומל החסדים שעלול להיפגע. כך נהג הקב"ה עם אדם וחוה, שנקלעו למצוקה באשמתם הגמורה, וכך נהג גם בקבורתו של משה רבנו.

עלינו להבין שגמילות חסד אינה חייבת להתבטא במעשה פיזי דווקא. כל דבר - ואפילו דיבור או הסברת פנים הגורמת לאדם לחוש טוב יותר - כלול במצות החסד, ומהווה קיום של מצות "והלכת בדרכיו".

אמר ר' יוחנן: טוב המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב, שנאמר: "ולבן שינים מחלב" - אל תקרי לבן שינים אלא לבן שינים'. (כתובות קיא ע"ב)

לכאורה, רבי יוחנן הזכיר דווקא את החלב שכן הוא המשקה הנזכר בפסוק, אך עיקר כוונתו לומר שאדם המלבין שיניים לחברו - כלומר, מחייך אליו ומתייחס אליו יפה - נחשב כאילו הרווהו בשעת צמא והחיוך לאדם והדיבור עמו בנחת הוא מרכיב חשוב ביותר ביחס של האדם אחד כלפי השני.

"למי הנערה הזאת", וכי לא היה מכירה? אלא כיון שראתה נעימה במעשיה, כל הנשים שוחחות ומלקטות, וזו יושבת ומלקטת, כל הנשים מלקטות בן העמרים וזו מלקטת מן ההפקר, כל הנשים משחקות עם הקוצרים וזו מצנעת עצמה. "ותשב מצד הקוצרים" - ולא בתוך הקוצרים. שתי שבוליים לוקטת שלשה אינה לוקטת. ויאמר, נערה מואביה היא, אלא שחמותה מאלפא לה". (ילקוט שמעוני תרא, ב)

"לא תונו איש את עמיתו" - באונאת דברים. הא כיצד? אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך" (בבא מציעא נח, ב).

"איזהו עשיר השמח בחלקו" (לשיח משפחתי)

אברהם - "ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב". (בראשית, יג, ב)

יצחק - "ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה'" (בראשית, כו, יב)

יעקב - "וה' ברך את אדני מאד ויגדל ויתן לו צאן ופקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים וחמרים". (בראשית, כד, לה)

משה - לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות, שנאמר "פסל לך", פסולתן שלך יהא. (גמרא מסכת נדרים, לח עמ' א)

במסכת אבות (פרק ב משנה א'): "אמר להם, צאו וראו לב איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר, לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם. אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אליעזר אומר, עין רעה. רבי יהושע אומר, חבר רע.

"איזהו עשיר השמח בחלקו" (לשיח משפחתי)

במגילת רות מוזכר העושר הגדול של משפחת אלימלך, ואיך הוא בחר להפנות עורף לבני עירו.

מה המקורות לכך ששלושת האבות היו עשירים גדולים?

עשירות זה דבר טוב? מה זה בכלל להיות עשיר? ואיך זה מתכתב עם "איזהו עשיר השמח בחלקו"?

מה המשמעות של כסף? איך נשתמש בו בצורה נכונה (מי מנהל את מי)?

איזו השקעה טובה נעשתה במגילת רות? מי השקיעה ובמה? מה היה הרווח? שאלת המשך - מה זו הלוואה טובה ומה הלוואה מסוכנת?

שאלת חשיבה - איך נלמד את עצמנו /ילדינו להתנהל נכון כלכלית? (יש הרבה מה ללמוד מהמקורות)

חקורות נוספים לתיבול

שיח על חסד (לשיח עם ילדים, בגילאי גן-ה')

שמעון הצדיק היה משפירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, "על שלשה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים" (אבות, א, ב)

"כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכון אמונתך בהם". (תהלים, פט, ג)

"אלמלא גמילות חסדים אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת" (מדרש אותיות דרבי עקיבא)

"רבי עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" (בראשית רבה, פרשה כ"ד, פסקה ז')

"גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שגמילות חסדים בין בגופו בין בממונו בין לעניים ובין לעשירים בין לחיים ובין למתים" (מסכת סוטה, דף מ"ט עמוד ב')

"שלשה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים" (מסכת יבמות, דף ע"ט עמוד א')